

EIGENAARS EN GEBRUIKERS VAN DE ALBERTUSMOLEN IN MARIAKERKE

door Germain BILLIET

In mijn molenopstel (De Plate, januari 1995, p. 16) bekende ik dat ik de eigenaars en de gebruikers van de Albertusmolen in Mariakerke niet achterhaald had. Toen had ik nog geen kennis genomen van een belangrijke bron van informatie over die materie nl. het werk van Julien VERHAEGHE : "Oostende en Randparochies deel 2 : de wettelijke Passeringen 1547-1796 onder het westkwartier van het Brugsche Vrije" V.V.F. Oostende, 1989. Dat zijn m.a.w. notariële akten verleden vòòr de schepenbank van het "Brugsche Vrije" - westkwartier. Daarin geeft hij de korte samenvatting van 1811 akten, de zgn. "registers notariaal" (koop, verkoop, lening, enz.). Een jarenlange benedictijnerjob die hem liters transpiratie heeft gekost.

Hoofdzakelijk aan de hand van dat corpus probeer ik hier een beetje waarheid te achterhalen en verwijs daarbij, waar het past, naar de nummers (met datum) uit die wettelijke passeringen (= W.P.). Op te merken valt dat sommige transacties betreffende onze Albertusmolen vòòr andere autoriteiten werden verricht en in Verhaeghes W.P. niet voorkomen. Er blijven dus vele hiaten. Die eigenaars identificeren is geen eenvoudige klus. De erfenskwesties maken er een puzzel van. Wie steigert niet als hij leest dat N... "de 2/3 in 1/2 van een korenwindmolen verkoopt" ?

Om de warrige situatie te illustreren, copieer ik hier het essentiële uit de eerste vijf nrs. van de W.P. waarin er spraak is van de Albertusmolen. Ik tracht bondig en duidelijk te blijven en geef beknopte commentaar.

1. W.P. 728 - 20.04.1665

"Sr Jan STEVENS leent 48 lb op een nieuwe korenwindmolen te Albertus, aan de dijk, west van Oostende aan : 1 Anthoine MONTEVILLE - 2. Antheunis VANDEN BUSSCHE.

Commentaar :

- a. "Albertus" betekent hier de Mariakerkse wijk, ontstaan bij het Albertusfort, het gewezen Spaans hoofdkwartier tijdens het beleg en genoemd naar aartshertog Albrecht.
- b. De Albertusmolen is dus nieuw in april 1665.
- c. De lening van 48 pond dient waarschijnlijk om met de exploitatie van de molen te starten.
- d. Van die MONTEVILLE vinden we verder in de W.P. geen spoor.

2. W.P. 729 - 18.06.1665

"Jan STEVENS, korporaal op 't fort Albertus bij Oostende koopt 1/3 van een korenwindmolen te Mariakerke bij Albertus, van Anthone VANDEN BUSSCHE...".

Commentaar :

- a. Die Anthone is dezelfde als bovenvermelde Antheunis.

- b. Jan STEVENS en Antheunis VANDEN BUSSCHE zijn dus gedeeltelijk eigenaar van de Albertusmolen. Allicht ieder voor 1/3.
- c. In 1665, 60 jaar na 't beleg, is het Albertusfort nog bezet of bewoond.

3. W.P. 741 - 16.06.1668

"Sr Jacobus VAN HOUTTE, koopman te Oostende, laat wegens achterstallige betaling, beslag leggen op de herberg "De drie Koningen" te Albertus, bewoond door Antheunis en op 1/3 van een korenwindmolen te Mariakerke, gebruikt door Pieter DE BOSSELE ten laste van Juan ESTENAU te Oostende".

Commentaar :

- a. Kort na het beleg ontwikkelde de Albertuswijk zich met enkele huizen en de onmisbare herbergen, o.a. Sint Joris (al vermeld in 1615 - cf. W.P. 166). Andere herbergen aldaar waren : "Het Bourgoens Cruce" (W.P. 784 - 1675), "De Croone" (W.P. 804 - 1678) en "Den rooden Leeuw" (W.P. 834 - 1680).
- b. Met Antheunis is weer Antheunis VANDEN BUSSCHE bedoeld en met Pieter DE BOSSELE (foutief gespeld) zijn zoon Pieter VANDEN BUSSCHE. De vader woont dus in "De drie Koningen", huis en herberg bij de Albertusmolen. Zijn zoon gebruikt de molen.
- c. Wat Juan ESTENAU betreft, die naam kunnen we lezen als Juan ESTEVAN wat waarschijnlijk de hispanisering is van Jan STEVENS (cf. supra W.P. 729). Deze heeft zich hier in de schulden gestoken maar we weten niet precies hoe. Hij verschijnt verder niet meer in de W.P.

4. W.P. 944 - 21.07.1693

"Joanne WINANTS, weduwe Jacques VAN HOUTTE, poorteresse van Oostende, verkoopt 1/9 in een korenwindmolen bij het fort Albert te Mariakerke aan Pieter VANDEN BUSSCHE".

Commentaar :

- a. J. VAN HOUTTE (cf. supra W.P. 741) was dus eigenaar geweest van 1/9 molen. Hoe en wanneer hij dat verworven had, zeggen de W.P. ons niet.
- b. Over de eerste een apart woordje. Pieter VANDEN BUSSCHE was een vrijlaat uit Ichtegem. Hij had zich gevestigd in Mariakerke waar hij op 01.10.1665 getrouwd was met Maria DUYFKENS bij wie hij zeven kinderen kreeg, allen geboren in Mariakerke tussen 1666 en 1676.
Die Pieter was een ondernemend man en moet goede zaken gedaan hebben. Tussen 1680 en 1695 kocht hij land en hofsteden in Wilskerke, Ichtegem, Koekelare, St.-Catharina en Moere (cf. W.P. 831, 833, 859, 867, 886, 904, 956). Hij sterft op 01.04.1696 en de nu volgende koopakte W.P. 961 - het laatste nummer dat ik in extenso citeer - noemt een vroegere gedeeltelijke eigenaar van de Albertusmolen, nl. Steven VAN HOORNE.

5. W.P. 961 - 25.04.1696

"Pieter VANDEN BUSSCHE, fs Anthone, vrijlaat in Ichtegem (de erfgenamen van) kopen 1/3 in een korenwindmolen genaamd Sint Albertus te Sint Catharina onder 's Heerwoutermans van :

1. Steven VAN HOORNE, fs Steven x Willeminken VAN MIDDELEM
2. Pieter MERGAERT x Catheline VAN HOORNE
3. Adriaen CUYLE x Josyne VAN HOORNE, fa Steven D'OUDE
4. Jan Baptist DE ROY x Pieternelle VAN HOORNE, fa Steven D'OUDE
5. Marie VAN HOORNE, fa Steven D'OUDE, jonge dochter".

Commentaar :

- a. De kinderen van Steven VAN HOORNE, nl. een zoon en vier dochters, waren dus eigenaars geweest van 1/3 van de Albertusmolen. Mogelijk sinds de oprichting van de molen.
- b. Dat is hier de eerste en enige vermelding van die Van Hoornes die ook geen Mariakerkenaars waren maar - zoals de Vanden Bussches - waarschijnlijk afkomstig uit Ichtegem waar in de 17e en 18e eeuw honderden naamgenoten gedoopt werden.
- c. De Albertusmolen wordt hier gesitueerd op St.-Catharina, de aanpalende parochie. Dat is heel waarschijnlijk te verklaren doordat de molen bij de grens stond van Mariakerke en St.-Catharina. Die onnauwkeurige localisering komt verder in de W.P. nog meer voor.
- d. Tot de eerste (gedeeltelijke) eigenaars van de Albertusmolen behoorden dus de families VAN HOORNE en VANDEN BUSSCHE.

Na de dood van Pieter VANDEN BUSSCHE (1696) blijft de molen nog een tijdje in het bezit van de kinderen VANDEN BUSSCHE en wel van de vier overlevende dochters : Barbara, Agatha, Joanna en Catharina.

Nu komt Korneel VAN REMOORTEL (1662-1719) ten tonele. Hij was in 1685 gehuwd met Barbara VANDEN BUSSCHE (1669-1725), de tweede dochter van Pieter. Zij kregen dertien kinderen van wie er zes heel jong stierven. Korneel was hoofdman van Mariakerke in een dramatische tijd (1700-1709) geteisterd o.m. door militaire troebelen. Opgelucht gaf hij zijn functie over aan Jan MUS in 1709 (cf. J. BEYEN, Oud-Mariakerke. Ontwerp klapper parochieregisters 1625-1796 - p. 96-99).

Zoals zijn schoonvader was Korneel VAN REMOORTEL een ondernemend man. Met zijn vrouw bouwde hij in Mariakerke een brouwerij. Hij kocht land in Zandvoorde van zijn schoonzuster Agatha VANDEN BUSSCHE (° 1672), gehuwd met Pieter DE MOL, en met dezelfde ruilde hij gronden in Koekelare en Mariakerke (W.P. 1005 en 1011 - 1701). Van zijn tweede schoonzuster Joanna (° 1674) gehuwd met Hendrik TYSSSEN, koopt hij 1/4 van de Albertusmolen (W.P. 1053 - 1709). Van zijn derde schoonzuster Catharina (1676-1731) (in 1710 weduwe geworden van Reynier HENDRICX) koopt hij 1/8 en 1/5 in een hofstede in Mariakerke en in St.-Catharina. Hij ontvangt van haar ook een schuldbrief van ruim 58 pond op 1/4 van de Albertusmolen, haar erfdeel (W.P. 1150 en 1151 - 1717).

Korneel VAN REMOORTEL sterft in 1719 en de situatie blijft ingewikkeld. Op 13.11.1728 gaat bovenvermelde Catharina VANDEN BUSSCHE twee leningen aan. Van Karel MATTHIJS leent ze ruim 105 pond op 1/2 van een door haar gebruikt huis en op de Albertusmolen ("die ze gemeen heeft met de kinderen Korneel VAN REMOORTEL). Van de "disch" van Oudenburg leent ze nog eens 50 pond op de Albertusmolen (W.P. 1212 en 1213).

Blijkbaar is er bij de Vanden Bussches en bij de Van Remoortels geen solide opvolger voor het molenaarschap. De molen gaat dus over in andere handen.

De daareven genoemde Karel MATTHIJS verwerft een gedeelte van de Albertusmolen. Dan treedt een zekere Jan VAN DOESSELARE (°1698) naar voren, getrouwd met Anna MISSELIS (Zande 1682) weduwe van Joos COIGNE (ook gespeld COEGNE, CONJE, COENIJE) (+ 1730). Jan is poorter van Torhout, woont in Mariakerke en gebruikt al een tijdje de molen. De helft daarvan koopt hij in mei 1735 van de kinderen Korneel VAN REMOORTEL, nl. Catharina (1686), Franchois (1704), Barbara (1689), Adriana (1697), Ignatius (1706) en Pieter-Jacob (1709) (W.P. 1250). Een goeie maand later koopt Jan VAN DOESSELAERE van Karel MATTHIJS 7/8 in 1/2 van de Albertusmolen (het resterende 1/8 behoort aan Anthone HENDRICX, zoon van Reynier en Catharina VANDEN BUSSCHE). Op dezelfde dag leent VAN DOESSELAERE 120 pond van Karel MATTHIJS op de molen (W.P. 1251 en 1252 - 18.06.1735).

Jan VAN DOESSELAERE sterft al in 1736. Maar de molen blijft in de familie al ziet het er behoorlijk ingewikkeld uit. Bezitter is nu Jacobus VAN MALDEGHEM uit Gistel. Hij is gehuwd met Genoveva VAN DOESSELAERE, dochter van Jan V.D. Die Jacobus verkoopt in 1750 7/8 in 1/2 van de Albertusmolen (1/8 is nog steeds van Anthone HENDRICX) aan Melchior DE MUYTER uit Oostkamp (° 1714) die de molen al een tijdje gebruikt en ondertussen gehuwd is met de trouwlustige Anna MESSELIS (hij is haar derde man) (W.P. 1356). De volkstelling van Mariakerke 1748 noemt ze als volgt : "Melsior Demutter Baes meullenaere van synen style, Anna Misselus syne huysvrouwe". Een half jaar later koopt dezelfde Melchior van de erfgenamen van Reynier HENDRICX bijna het hele restant van de molenerfenis (W.P. 1360 - 17.04.1751). De W.P. laten ons nu 37 jaar wachten op verdere informatie over de Albertusmolen. De moleneigenaars zijn (voorlopig) in de familie gebleven.

Jan Baptist COIGNE uit Leke, oudste zoon van Joos COIGNE en Anna MISSELIS, en gehuwd met Isabella VANDEN BUSSCHE uit Keiem, was in 't bezit gekomen van de molen. Op 24 september 1780 stierf hij in Mariakerke, 66 jaar oud. Hij is de eerste en enige molitor of molenaar die in de parochieregisters vermeld wordt.

Zijn opvolger was Karel Jozef LONCKE uit Diksmuide die met J.B. Coignes weduwe getrouwd was. Die K.J. LONCKE leende in 1788 800 pond, op de Albertusmolen, van Frans Jozef, graaf van Carnin en Staden (W.P. 1720 - 25.10.1788). Het volgend jaar al verkocht K.J. LONCKE de molen aan een Joannes HENDERYCKX (W.P. 1729 - 18.07.1789).

Die J. HENDERYCKX was (1728) geboren in Roggel, nu in Nederlands Limburg, maar tot 1789 gelegen in de enclave Horn die tot het prinsbisdom Luik behoorde. Hij was in zijn eerste huwelijk getrouwd met Maria DYSERINCK (1741-1786), dochter van Jan en Jacoba MAES en staat vermeld (vòòr zijn tweede huwelijk met Joanna Catharina GALLE 30.01.1787) op de grote grafsteen van de familie Jan DYSERINCK-MAES, in de devotiekapel van het Duinenkerkje, Mariakerke (tweede van links). (cf. G. BILLIET, O.L.V. ter Duinen, Oostende, 1981, p. 50-52 en J. BEYEN, Oud-Mariakerke, p. 46).

Vijf maanden later leent die J. HENDERYCKX 400 pond op de Albertusmolen, op de herberg "Den Coninck van Spaignien" in Stene en op nog een ander huis aldaar. Hij leent dat "van het gemene

sterfhuis van jo Godelieve DE VYNCK, weduwe van Sr Ferdinand MARYSSAEL te Leffinge" (W.P. 1737 - 16.01.1790). Hiermee eindigen de inlichtingen in de W.P. omtrent onze Albertusmolen.

In het laatste decennium van de 18e eeuw duikt voor korte tijd een nieuwe molenaar op, nl. Tilleman BOEYDEN (of BOUDENS, BOYDENS). Een duister geval. Hij is geboortig van Oostende (13.10.1769) en trouwt in Mariakerke op 6 juli 1790 met Anna Theresia MENY uit Oudenburg (° 17.04.1764), weduwe van Lodewijk CAERE. Tilleman en Anna Theresia krijgen twee zoons : Laurens (16.08.1791) en Jacob (05.11.1792). Maar dan verdwijnt Tilleman uit Mariakerke. Hij is al twee jaar weg als Anna Theresia op 20.07.1795 van een filia spuria (buitenechtelijk) bevalt. In 1796 betaalt de "disch" (van Mariakerke) een rekening voor Anna "huisvrouw van Tilleman BOUDENS, molenaere". Maar van onze Tilleman geen spoor meer (cf. J. BEYEN, Oud-Mariakerke, p. 8).

Nu verschijnt het laatste molenaarsgeslacht dat over de Albertusmolen (en over de houten graanmolen bij Petit Paris) geheerst heeft, nl. de familie DECLERCK (ook gespeld : DECLERCQ) uit Vladslo. Daarmee sluit ik aan bij mijn bovenvermeld molenopstel waarnaar ik verwijs en waarin ik die familie geïntroduceerd heb.

De volkstelling van Mariakerke in 1814 vermeld als molenaar op de Albertusmolen Philippus Jacobus DE CLERCK (Vladslo 27.09.1765). Hij is getrouwd met Joanna Clara VANHEE uit Eernegem (° 02.05.1770). Het gezin telt zes kinderen : Catharina, Petrus, Maria, Carolus, Hendricus en Joannes, allen geboren in Eernegem tussen 1789 en 1809. Allicht hebben ze zich ca. 1810 in Mariakerke gevestigd.

Die Philippus is de jongere broer van Batholomeus Jacobus DECLERCK (Vladslo 1753 - Oostende 1800). Die Batholomeus kennen we al. Hij is de vader van Catharina Genoveva DECLERCK (Leffinge 1788 - Oostende 1847) uit zijn eerste huwelijk, en van Frans Leopold (Oostende ca. 1793 - Mariakerke 1872) en van Pieter Jan (Oostende 1800 - Mariakerke 1850) uit zijn tweede huwelijk.

Mulder Philippus werd heel waarschijnlijk opgevolgd door zijn neef Frans Leopold van wie wij weten dat hij in 1849 de Albertusmolen kocht. Die Frans Leopold was getrouwd met Regina ROUSSEAU (1805-1889 uit Oudezele bij Cassel, Fr.-Vl). bij wie hij twee zoons had. De jongste, Karel Lodelijk (Mariakerke 1849-1869) is vroeg gestorven. De oudste, genoemd naar zijn vader Frans Leopold (Mariakerke 1845 - Oostende 1919), nam het vaderlijk bedrijf over en is de laatste molenaar geweest op Albertus hier in Mariakerke.

Wat Pieter Jan betreft, de tweede zoon van Bartholomeus DECLERCK, die exploiteerde sinds 1840 een houten graanmolen (kad. A. 22b) bij het gewezen Galgeveld, molen die van het eerste Leopoldpark op het Hazegras naar Petit Paris werd gehaald. Hij was getrouwd met zijn nicht Adela Francisca VANDE WALLE (Oostende 1807 - Mariakerke 1888), een dochter van zijn halfzuster Catharina Genoveva DECLERCK (cf. mijn molenopstel : De Plate, januari 1995). Drie jaar na de dood van Adela werd die molen afgebroken.

Over de Albertusmolen nog een laatste notariële inlichting onlangs verkregen. Onze molen werd openbaar verkocht op 1 juli 1886 (cf.

L'Echo d'Ostende 27 juni 1886) door deurwaarder Karel DECLERQ, Rogierlaan 7, Oostende. Dat klopt met de kadastrergegevens van HOLEMANS en DENEWET volgens welke de molen in 1887 afgebroken werd. De koper was Pieter MAELFEYT uit De Haan die de molen in de jonge badplaats monteerte. In 1913 volgde zijn zoon August hem op en in oktober 1925 werd Cyriel DELEERSNIJDER de nieuwe eigenaar. De molen, Krinkelmolen genoemd, bleef in dienst tot 1934 en werd dat jaar afgebroken. Volgens hetzelfde notariële bericht verraadde een inschrift op de middelbalk dat de molen van Franse oorsprong was.

Daarmee is de lijst van die molenaars af. Wegens onvoldoende informatie sluit ze niet als een bus. Ter afronding laat ik ze nogeens de revue passeren (met afkomst en benaderende datums, zonder strikte nauwkeurigheid).

Steven VAN HOORNE Ichtegem - wrsch. v. af de oprichting 1665-1696
Pieter VANDEN BUSSCHE Ichtegem - id. tot 1696
Korneel VAN REMOORTEL Mariakerke - tot 1719
Jan VAN DOESSELAERE Torhout - ca. 1730
Jacob VAN MALDEGHEM Gistel - ca. 1736
Melchior DE MUYTER Oostkamp - ca. 1750
Jan Baptist COIGNE Leke - tot 1780
Karel Jozef LONCKE Diksmuide - tot 1789
Jan HENDERYCKS Roggel - ca. 1790
Tilleman BOYDENS Oostende - ca. 1792
Philippus Jacobus DECLERCK Vladslo - ca. 1814
Frans Leopold DECLERCK (vader) Oostende 1849-1872
Frans Leopold DECLERCK (zoon) Mariakerke - tot 1886

Opvallend in die lijst is dat de molenaars bijna allen uit het binnenland komen. Hier was weinig of geen molenervaring.

LIDGELD 1996

Het lidgeld voor het lidmaatschap bij de Heemkring De Plate is voor 1996 vastgesteld als volgt :

Aangesloten lid :	400 Fr
Steunend lid :	500 Fr
Beschermend lid :	vanaf 1.000 Fr

Mogen wij vragen gebruik te maken van het hierbijgevoegd stortingsbulletin. Alleen diegenen die tot nu toe niet gestort hebben (laatste storting ontvangen op 26 oktober) ontvangen hierbij een stortingsbulletin.

Ook dit jaar biedt het Grafisch Bedrijf LAMMAING ons gratis de Platekalender aan. Deze wordt samengesteld door onze ondervoorzitter de heer Omer VILAIN. Als thema werd "150 JAAR OOSTENDSE MAILBOTEN" gekozen.

**STEUNT ONS : WORDT STEUNEND LID i.p.v. AANGESLOTEN LID
WORDT BESCHERMEND LID i.p.v. STEUNEND LID**

Jean Pierre Falise
Peningmeester